

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ПЕРЕДМОВА	7
Розділ 1.	
РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОЇ ЗВІТНОСТІ НА ЗАСАДАХ ІНТЕГРОВАНОГО МИСЛЕННЯ	
1.1. Теоретичні основи корпоративної звітності.....	9
1.2. Еволюція корпоративної звітності.....	21
1.3. Передумови та мета інтегрованого звітування	34
Висновки до розділу 1	48
Використані джерела до розділу 1.....	51
Розділ 2.	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ІНТЕГРОВАНОГО ЗВІТУВАННЯ	
2.1. Фундаментальні концепції інтегрованого звітування	59
2.2. Принципи та елементи інтегрованого звітування.....	75
2.3. Застосування концепції інтегрованого звітування	90
Висновки до розділу 2.....	102
Використані джерела до розділу 2.....	104
Розділ 3.	
МЕТОДОЛОГІЯ І ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО ЗВІТУВАННЯ	
3.1. Облікове забезпечення інтегрованого звітування	107
3.2. Складання інтегрованої звітності на основі системи збалансованих показників	117
3.3. Розкриття інформації в інтегрованій звітності.....	136
Висновки до розділу 3.....	153
Використані джерела до розділу 3.....	155
Розділ 4.	
АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ЗВІТУВАННЯ	
4.1. Особливості аналізу інтегрованої звітності.....	160
4.2. Аналіз ризиків в інтегрованій звітності	176
Висновки до розділу 4.....	199
Використані джерела до розділу 4	202

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ААА	Американська асоціація бухгалтерів
СМП	Середні та малі підприємства
ЕІТІ	Ініціативи прозорості видобувних галузей
ДССК	Доповідь про додержання стандартів і кодексів
ЄБРР	Європейський банк реконструкції та розвитку
ЄС	Європейський Союз
ЗСП	Метод збалансованої системи показників
ІЗ	Інтегрована звітність
КЕОРФ	Комітет європейських органів із регулювання фондових ринків
КІСО	Комп'ютерна інформаційна система обліку
КМСБО	Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку
КРЕОЗД	Координаційні ради європейських органів із забезпечення дотримання стандартів
КЦПБ США	Комісія з цінних паперів США
МРІЗ	Міжнародна рада з інтегрованої звітності
МОКЦП	Міжнародна організація комісій із цінних паперів
МСБО	Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
МСУО	Міжурядова робоча група експертів із міжнародних стандартів обліку та звітності
МСФЗ	Міжнародні стандарти фінансової звітності
МФБ	Міжнародна федерація бухгалтерів
НБУ	Національний банк України
НКЦПФР	Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку
НП(с)БО	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку
ОЕСР	Організація економічного співробітництва та розвитку

ООН	Організація Об'єднаних Націй
П(с)БО	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку
РМСБО	Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку
СНР	Система національних рахунків
ТНК	Транснаціональні корпорації
ФПБАУ	Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України
ЦРТ	Декларація ООН «Цілі розвитку тисячоліття»
ЮНКТАД	Конференція ООН із торгівлі та розвитку
AA 1000	Стандарт відповідальності (із серії Accountability)
ACCA	Асоціація присяжних сертифікованих бухгалтерів
AIA	Американський інститут бухгалтерів
AICPA	Американський комітет професійних бухгалтерів
ASOBAT	Положення про базову теорію бухгалтерського обліку
CAP	Комітет бухгалтерських процедур США
CERES	Коаліція за екологічно відповідальний бізнес
CESR	Комітет європейських органів регулювання ринку цінних паперів
COSO	Комітет спонсорських організацій Комісії Тредвея
CVA	Додана грошова вартість
EFRAG	Європейська консультативна група з фінансової звітності
EMAS	Система екологічного менеджменту й екоаудиту
ETI	Британський кодекс Ethical Trading Initiative
EVA	Економічна додана вартість
FASB	Рада зі стандартів фінансового обліку США
FC	Повна конвергенція
FEE	Європейська федерація бухгалтерів
GRI	Глобальна ініціатива зі звітності
GRI G4, G3	Керівництва зі звітності у сфері стійкого розвитку
IAS	Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
IEVA	Інтегральний показник економічної доданої вартості
IFRS	Міжнародні стандарти фінансової звітності

IOSCO	Міжнародна комісія з цінних паперів
IPO	Первинна публічна пропозиція (Initial Public Offering)
IR	Інтегрована звітність
ISO	Міжнародна організація зі стандартизації
KPI	Ключові показники ефективності
MVA	Ринкова додана вартість
NC	Розбіжність із відповідним МСФЗ
NFI	Нефінансова інформація
SA	Стандарти корпоративної соціальної відповідальності
SC	Значний збіг із МСФЗ
SEC	Комісія з цінних паперів США
STAREP	Програма Світового банку зміцнення аудиту та звітності в країнах Східного партнерства
SVA	Додана вартість акціонерного капіталу
UNEP	Програма довкілля ООН
US GAAP	Стандарти фінансового обліку США
VBM	Процес управління вартістю
World Bank	Світовий банк
XBRL	Відкритий стандарт для подання фінансової звітності в електронному вигляді

ПЕРЕДМОВА

Глобалізаційні процеси, що відбуваються у світовій економіці, суттєво впливають на розвиток бухгалтерського обліку як інформаційної системи, розширюють коло зацікавлених у діяльності компанії осіб та урізноманітнюють сферу їхніх інтересів, що вимагає трансформації підходів до складання корпоративної звітності компаній у мінливому економічному середовищі.

Це потребує інтегрованого мислення та підвищення підприємницької гнучкості. Особливої актуальності набуває процес формування інформації для прийняття ефективних управлінських рішень як на короткостроковий період, так і в довгостроковій перспективі.

У процесі інтеграції національних економік до світового господарства відбувається зміна поглядів на склад і структуру фінансової звітності, яка донедавна розглядалася як головне джерело інформації для користувачів для прийняття ними відповідних рішень. Проте процеси, що відбуваються у суспільстві та мають вплив на ведення бізнесу, зумовлюють необхідність трансформації звітності, яка буде об'єднувати фінансові й нефінансові звіти в єдину модель та структурувати стратегічні завдання підприємства, орієнтуватися на підвищення якості взаємодії із зацікавленими сторонами. Саме таку інформацію і зможе надати інтегрована звітність, яка на сучасному етапі розвитку економіки ще не отримала широкого поширення.

Нині налічується більше 750 учасників у світовій мережі інтегрованої звітності, понад 180 підприємств уже практикують інтегровану звітність. Більше ніж 1 тис. компаній по всьому світі використовують її, щоб спілкуватися зі своїми інвесторами; зростає інтерес до інтегрованої звітності у державному секторі.

На практиці механізм підготовки інтегрованої звітності ще далекий від досконалості. Разом із тим у підприємств уперше з'явилася можливість безперешкодно експериментувати й упроваджувати інновації, слідуючи принципам інтегрованої звітності та виявляючи, які вигоди вона може принести. До вигід, очікуваних від інтегрованої звітності, можна віднести: можливість змістовної оцінки

життєздатності бізнес-моделі і стратегії корпоративного підприємства в довгостроковій перспективі; задоволення потреб інвесторів та інших зацікавлених сторін в інформації і кращому розумінні бізнес-моделі залежно від ключових взаємовідносин і ресурсів, а також зв'язків між динамікою ринку, стратегією, ризиками та ключовими показниками діяльності й ефективний розподіл обмежених ресурсів.

Проте залишаються проблеми, пов'язані з розроблення й упровадженням інтегрованої звітності у практику.

Вирішенню окремих проблем інтегрованого звітування присвячено цю монографію.

Авторами монографії є:

С.Ф. Голов (розділи 2.2, 3.1);

С.Ф. Голов, Р.В. Кузіна (розділ 4.1);

В.М. Костюченко (розділ 4.2);

В.М. Костюченко, Р.В. Кузіна (розділ 3.3);

Р.В. Кузіна (розділи 1, 2.1, 2.3, 3.2).

Розділ 1. РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОЇ ЗВІТНОСТІ НА ЗАСАДАХ ІНТЕГРОВАНОГО МИСЛЕННЯ

1.1. Теоретичні основи корпоративної звітності

Фінансова звітність еволюціонувала безперервно, оскільки бухгалтерський облік обслуговував потреби підприємств, що розвивалися у промислових країнах, та повинен був реагувати на зміни в економічному середовищі. Так, зміни в технологіях обробної промисловості призвели до промислової революції, що характеризувалися швидкими темпами зростання масштабів промислової діяльності та породили ранній розвиток фінансового обліку у Великобританії. Крім того, такі зміни вплинули на розвиток корпоративного обліку: появу корпоративної форми (відповідно, відділення власності від контролю), розвиток активних ринків для акцій, формування професійних бухгалтерських асоціацій і регулювання практики бухгалтерського обліку та аудиту [51].

Відкрита форма фінансової звітності з'явилася у США в кінці XIX ст.: перша фінансова звітність компанії General Electric була складена у 1893 р. та містила інформацію тільки про материнську компанію; першу зведену фінансову звітність у 1903 р. опублікувала компанія U.S. Steel. Звітність U.S. Steel уже була подана консолідовано про всі компанії, які входили до холдингу, крім того, до неї додавалося підтвердження аудиторської компанії про те, що «звітність була перевірена та відображена коректно».

У Європі стандарти фінансової звітності з'явилися на початку 20-х років XX ст. Перша корпоративна звітність відображала фінансовий стан корпорації. З появою великих компаній і розвитком ринків капіталу першими користувачами цієї звітності були акціонери та інвестори, тому з'явилися відомі сьогодні формати фінансових звітів: звіт про прибутки й збитки, звіт про рух грошових коштів, баланс, інші документи, що доповнюють та розшифровують їх, при цьому

складання відкритих фінансових звітів для акціонерних компаній стало регулярною практикою.

Не так давно професійні організації та інституції ще прагнули контролювати бізнес-середовище, визначати його ключові зміни й адаптувати стратегії розвитку обліку та звітності до цих змін, тому технологічна революція зумовила й подальшу еволюцію корпоративної звітності, оскільки швидкий розвиток інформаційних і комунікаційних технологій призвів до трансформації глобальної інформаційної інфраструктури, враховуючи потреби глобальних фінансових та товарних ринків, становлення електронної комерції та інших форм міжнародного бізнесу.

Розвиток системи звітів та зростання їхньої ролі у задоволенні інформаційних потреб власників та інвесторів дали змогу виявити недостатність самої лише фінансової звітності для оцінки реального стану компанії, оскільки вона не містить опису обставин та чинників, що впливають на ефективність і надійність бізнесу. Так, у фінансовій звітності, як правило, відсутня інформація про становище компанії на ринку, систему її менеджменту, плани розвитку, соціально та екологічно орієнтовану діяльність компанії.

Сьогодні відсутні значні технологічні або фінансові обмеження щодо обсягу інформації, яка може бути поширена. Крім того, сучасні інтелектуальні спеціалізовані програмні продукти формують дієвий інструментарій інформаційної підтримки ухвалення управлінських рішень, а глобальна мережа Інтернет забезпечує інфраструктуру розповсюдження інформації в режимі реального часу, тому з огляду на суттєві зміни в бізнес-середовищі, діловій практиці та бізнес-інформаційних технологіях, не дивно, що актуальність традиційної моделі корпоративної звітності сьогодні викликає сумнів.

У зв'язку із цим ключові особливості традиційної моделі корпоративної звітності можна піддати обґрунтованій критиці, на користь чого вважаємо за доцільне навести такі аргументи:

1) фундаментальне припущення безперервності, на якому ґрунтується теперішня модель звітності, ставиться під сумнів через наявність короткострокових стратегічних бізнес-альянсів – сучасний бізнес більше не орієнтується на існування відносно стабільних груп компаній, які концентрують чинники виробництва;

2) періодичний характер поточної звітності не співвідноситься з потребою отримання інформації в режимі реального часу з огляду на характер та динамічність інформаційних потоків у сучасному інформатизованому світі;

3) високий ступінь агрегування показників більше не є необхідним або бажаним, оскільки великий обсяг інформації тепер може бути переданий дешево та надійно. Крім того, складні програмні продукти підтримують користувацький пошук та аналіз, тим самим знижуючи проблеми інформаційного перевантаження;

4) історична вартість, яка використовується як пріоритетна в традиційній моделі, не повною мірою узгоджується з виробничою та комерційною гнучкістю, яка необхідна для сучасної стратегії виживання та досягнення успіху.

Враховуючи зниження корисності аналізу минулих подій на протипагу прогнозуванню майбутніх, з'являється необхідність у наданні більш перспективної, стратегічної інформації. Врешті-решт, традиційна модель базується тільки на фінансовій інформації, яка видається неповною в контексті необхідності широкого використання спектру фінансових і нефінансових показників діяльності, які нині однозначно визнані індикаторами корпоративного успіху.

В останні роки відбувається фундаментальна переоцінка характеру та змісту корпоративної зовнішньої звітності. Здебільшого ідентифікацією та вивченням таких змін займаються професійні бухгалтерські організації, регуляторні органи, інші зацікавлені організації, проте ця проблематика знаходиться й у сфері інтересів академічної спільноти. Крім того, швидка зміна бізнес-середовища та динамічність умов функціонування корпоративних структур ускладнюють науковий пошук.

Зважаючи на те, що корпоративні відносини передбачають наявність конфлікту інтересів, зумовленого передачею оперативного контролю над активами найманим працівникам – професійним фінансовим менеджерам, ситуативною відповіддю на виникнення ризиків, пов'язаних із можливостями маніпулювання звітністю топ-менеджментом і впливом стейкхолдерів на процеси в екологічній або соціальній сфері, є розвиток теорій корпоративної звітності.

Згідно з нашою гіпотезою, виникнення корпоративної звітності, яка поєднує фінансові та нефінансові показники, є засобом мінімізації ризиків, пов'язаних із нерозумінням зацікавленими особами основних показників, тенденцій, стратегій, практики та основних наслідків (соціальних, екологічних, інтелектуальних тощо) діяльності компанії.

Це зумовлює розгляд динаміки розвитку корпоративної звітності через призму основних теорій корпоративного управління: теорії агентів і теорії стейкхолдерів.

Появу теорії стейкхолдерів пов'язують із працею Р.Е. Фрімана (R.E. Freeman) «Стратегічний менеджмент: концепція зацікавлених сторін» [75]. У ній автор розглядає нове поняття «зацікавлені сторони», або «стейкхолдери», дає його визначення та пропонує розглядати фірму, її зовнішнє оточення та внутрішній склад як набір зацікавлених у її діяльності сторін, інтереси й вимоги яких менеджери фірми повинні брати до уваги та задовольняти.

За визначенням, яке пропонує GRI (Global Reporting Initiative), зацікавлені сторони – це «організації чи особи, на яких, згідно з розумними очікуваннями, суттєво впливають діяльність, продукція та/або послуги організації, і ті, чії дії, згідно з розумними очікуваннями, можуть впливати на здатність організації успішно реалізувати свої стратегії та досягати поставлених цілей» [76].

Окрім того, стейкхолдери впливають на бізнес-ризик організації, наприклад ризик зацікавлених сторін присутній у взаємовідносинах людей, що впливають на процес ухвалення рішень, стратегію чи інші процеси всередині компанії. Стейкхолдером же може бути індивідуум, організація або об'єднання всередині організації (зокрема, менеджмент), взаємовідносини між якими є динамічними. Разом із тим деякі зацікавлені сторони можуть залишатися постійними, інші – з'являтися та зникати [91]. Однак у будь-якому разі зацікавлені сторони повинні бути поінформовані про можливі результати діяльності компанії та, за необхідності, мати можливість висловити свою думку щодо ризику, дій або результатів діяльності компанії. Взаємодія з широким колом зацікавлених сторін також може дати змогу почути різноманітні думки стосовно тих чи інших процесів, оскільки різні користувачі звітності (як фізичні особи, так і інституційні утворення) можуть мати різні точки зору та досвід вирішення різноманітних проблем.